

тератури (напр. поминає монографію Шлюмберже), ані навіть джерел (напр. не визискав хроніки Ях'ї), і знову шкодить основна хиба — погляд на хронологію літописи. Задля того всього якихось результатів для читання автор не дає; хронологічні суперечности лише вказані, оповідання літописи не з'аналізовано докладно і не освітлено відповідно.

М. Грушевський.

А. А. Шахматовъ — Нѣскольکو словъ о Несторовѣ Житіи Θεодосія (Извѣстія Отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской Академіи Наукъ, 1896, I с. 45—65).

Новий орган Петербурської академії в I книжці подав цікаву статтю одного з своїх редакторів акад. Шахматова про Нестора. На вступі пробує тут автор ще раз розв'язати, чи краще розрубати звістну суперечність в автобіографічних вказівках Несторового Життя Теодосія і Початкової літописи: Федосьєви же живущю въ монастырѣ и правящю добродѣтельное житье и чернѣцкое правило, и принимающе всякого приходящего къ нему, къ нему же и азъ приходохъ, худый и недостойны рабъ etc. Сю неможливу суперечність д. Шахматов хоче розв'язати тим способом: в оповіданні Нестора сі слова належали не до Теодосія, а до Стефана, лише при редакції літописи попереднє було виїняте і розміщене під р. 6581 (заснування церкви Печерської), 6582 (смерть Теодосія) і 6583 (докінчення церкви Стефаном), а автобіографічне закінчення зісталось і потім „поставлено в невідповідний зв'язок з Теодосієм“. Таким чином д. Шахматов уважає можливим надавати Нестору статтю про Печерський монастир, заведену в літопись, як частину „Несторової літописи, перед тим основно переробленої в стінах Печерського монастиря“.

Ся гадка д. Ш. як з одного боку сьмілива й дотенна, так з другого-ледви може перекопати. Для чого треба було зіставляти автобіографічну замітку автора? що найбільше — вона могла відпасти при таких розбиванню початкового оповідання. Далі, яким чином з'явилося імя Теодосія тут? Як би се було закінчення оповідання під р. 6563, то тут повинно було стояти імя Стефана, і значить — треба припускати переміну імени в літописи, на що нема вказівок в відомих варіантах (див. звід Лейбовича с. 311). Крім того зістають ся ще инші суперечности між оповіданням літописним і Життєм Теодосія (вони вчислені у Голубінського I с. 645), що противять ся авторству Нестора, та д. Ш. над тим не застановляєть ся.

Як проблематична вартість сієї гіпотези д. Ш. і опертих на них здогадів про літа Несторові, коли він писав, так позитивні дальші

уваги про Життя Теодосія — про залежність його від Кирилового Життя Сави Освященного, про яке згадує сам Нестор в своїм Житті. На с. 50—62 д. Ш. наводить паралельні місця в обох життій, і порівняння не лишає жадного сумніву, що Нестор дійсно мав перед очима життя Сави і йому наслідував (д. Ш. думає наче, що то ремінісценції — с. 64, але хіба б Нестор вже витвердив його на память!). При тім цікаво, що Нестор уживає не лише висловів і зворотів Кирила, але подібність розтягаєть ся на цілі характеристики і епізоди Теодосієвої біографії. Напр. оповідання про фізичну працю Теодосія, що, здавалось, належало до найбільш реальних, відповідає словам „Кирила: „и тѣломъ бл҃гъ баше и крѣпокъ... и къ семѸ же кѣновинскимъ (монастирським) работникомъ sospѣшкниемъ всѣмъ помагаше, водѸ нося и дрѣва влача, и иноу слажеѸ творя. Епізод про малодушність економа, що скаржив ся на брак запасів, знаходить собі цілковиту аналогію в оповіданню Кирила; подібність є і в оповіданню про украдене срібло, що вернуло ся за молитвою до Теодосія.

Сі спостереження д. Ш. potwierджують сумний факт, що навіть в найбільш солідних утворах агіографічних мусимо числити ся в наслідуванні готових шаблонів. Коли Нестор брав фарби для характеристики Теодосія вже готові і навіть деякі епізоди, може, відповідно готовим взорам укладав, то се мусіло в певній мірі реальність його оповідання обнизити. Вже проф. Голубінский вказав, що в Житті Нестора ми не бачимо Теодосія з його індивідуальністю і характерністю; він об'ясняє се тим, що Нестор поставив собі задачею показати „не натурального чоловіка, а надприродного чудотворця“. Тепер до об'яснення сього приходить ще одна причина — укладання Нестором Теодосієвої фігури в готові агіографічні шаблони.

Заразом розвідка д. Шахматова доводить, як він справедливо зауважив (с. 6), що життя Сави, відоме нам досі з рукописи XIII в., було відоме на Русі вже в XI в.

М. Грушевський.

В. О. Миллеръ — Къ былинамъ о Чурилѣ Пленковичѣ (Починъ, 1895, ст. 286—302).

— Былина о Батыѣ (ibid. 1896 с. 348—372).

— Къ былинѣ о Соловьѣ Будимировичѣ (Журналъ Министерства Нар. Просвѣщенія) 1895, XI с. 56—76).

— Былины объ Иваѣ Гостинномъ сынѣ (ibid. 1896, IV, с. 276—306).

В сих спеціальних розвідках шан. автор далі застановляєть ся над початком поодиноких билли — місцевостію і часом їх утворення,